

بررسی و تحلیل نقدهای ملاصدرا بر دیدگاه متکلمین

دربارهٔ هویت انسان

سمیه ملکی^(۱)

مهدی امامی جمعه^(۲)

نفیسه اهل سرمدی^(۳)

چکیده

که متکلمان در اینباره ارائه کرده‌اند، بکلی متفاوت و حتی مقابل آن است. متکلمان برخلاف ملاصدرا، هویت و ظرفیت وجودی انسان را بسیار جزئی و محدود شمرده‌اند و بتبع آن دچار مشکلات و محدودیتهای متعدد شده‌اند.

بحث جسم‌انگاری ما سوای خداوند، در میان آموزه‌های کلامی از اهمیتی ویژه برخوردار است و از اندک مباحثی است که تقریباً همهٔ فرقه‌های کلامی دربارهٔ آن هم‌نظرند. متکلمان ماسوی‌الله، یعنی انسان و دیگر موجودات، را اموری جسمانی میدانند و موجود مجرد را حقیقتی کامل و بینای مطلق معرفی میکنند. نگاه ظاهرگرایانه، عینی و انضمامی کلامی، جسم‌انگاری هویت و حقیقت انسان را نیز ایجاب و ایجاد مینماید. ملاصدرا از جمله افرادی است که با جسم‌انگاری متکلمان مقابله کرده و درصدد است تفسیری فلسفی و جامع از واقعیت و هویت انسان ارائه دهد؛ تصویری که بتواند در زندگی فردی و اجتماعی او تأثیری مثبت داشته باشد. نوشتار حاضر، از طریق روش اسنادی، تحلیل محتوا و توصیف‌گرایانه، به طرح، بررسی و نقد دیدگاههای متکلمان از منظر ملاصدرا میپردازد و نشان میدهد که تعریف صدرالمتألهین از هویت انسان و ظرفیت وجودی او، با تعریفی

کلیدواژگان: انسان، معاد، دین، خداوند، علم کلام، ملاصدرا.

مقدمه

متکلمان، ماسوی‌الله یعنی انسان و دیگر موجودات را اموری جسمانی میدانند و موجود مجرد را حقیقتی کامل و بینای مطلق قلمداد میکنند. بحث جسم‌انگاری ماسوای خداوند در میان آموزه‌های کلامی، از اهمیتی ویژه برخوردار است و از محدود مباحثی است که تقریباً بین همهٔ فرق کلامی مشترک است. اما این بحث تبعاتی را بهمراه دارد؛ از جمله نفی تشبیه و نفی عوالم غیرمادی (مثل عالم عقول)، جسمیت ملائکه، حدوث عالم، فناء

* تاریخ دریافت: ۹۸/۱۱/۲۶ تاریخ تأیید: ۹۹/۴/۱ نوع مقاله: پژوهشی

(۱). دانشجوی دکتری حکمت متعالیه، دانشگاه اصفهان؛ somayeh.malleki1365@yahoo.com

(۲). دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه اصفهان (نویسنده مسئول)؛ m.emami@ltr.ui.ac.ir

(۳). استادیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه اصفهان؛ n.ahlsarmadi@ltr.ui.ac.ir